

PRED 150 ROKMI ZOMREL EVANJELICKÝ FARÁR BALTAZÁR RUŽIAK (1834 – 1873)¹

Nadežda JURČIŠINOVÁ

Na území východného Slovenska v 19. storočí zväčša študovali, ale i žili a pracovali viaceré významné osobnosti slovenského národného života. Študenti navštevovali najmä Kolégium evanjelického augsburského vyznania Potisského dištriktu v Prešove, Kežmarské evanjelické lýceum, Evanjelické lýceum v Levoči a iné. Z osobnosti spomenieme napr. Michala Miloslava Hodžu, Jonáša Záborského, Pavla Országha Hviezdoslava, Jána Francisciho, Mikuláša Štefana Ferienčika, Štefana Marka Daxnera, Júliusa Bottu, Andreja Halašu. Študenti pochádzali z východného, stredného a západného Slovenska. Niektorí národovci z iných regiónov sa tu rozhodli bývať a pôsobiť medzi tunajším obyvateľstvom. Jedným z nich bol slovenský národovec, evanjelický kňaz Baltazár Ružiak, ktorého život bol vo viacerých smeroch spätý so Šarišom. Tohto roku uplynulo 150 rokov od jeho smrti.

Baltazár Ružiak sa narodil 2. marca 1834 v národne uvedomelej obci Hybe. Podstatná časť obyvateľov obce boli Slováci. Baltazár pochádzal z írečitej hybskej rodiny, jeho otec Ján Ružiak a matka Žofia, rod. Plavková, ako aj ďalší príslušníci rodu Ružiakovcov patrili k vyšším spoločenským vrstvám a zvyčajne ich členovia zastávali posty richtára alebo senátora.

B. Ružiak študoval v Ožďanoch, v Kežmarku a v Levoči. V roku 1853 bol vychovávateľom v Döghe v Sobolčkej stolici u Nozdrovických, kde onemocnel a rok sa liečil doma. Napokon sa rozhodol pre kňazskú dráhu a tak študoval teológiu na prešovskom kolégiu. U Jána Chalupku v Brezne zložil kandidátsku skúšku a znovu sa stal vychovávateľom v rodine Láncich v Lánci. V roku 1858 absolvoval ročné štúdium v Jene. V rokoch 1859 – 1860 bol evanjelickým farárom v Chmeľove v Šarišskej župe. Dňa 30. septembra 1860 prijal vymenovanie za vrchného vojenského kazateľa najprv v sedmohradskom meste Sibiň, ale odtiaľ bol preložený 6. februára 1862 k talianskej armáde vo Verone. Ako poľný kazateľ precestoval takmer celú strednú Európu, spoznal Lombardsko, Benátsko, Tirolsko, Korutánsko, Krajinu a Istriu. Keď vážne ochorel, rozhodol sa odísť z armády. Najprv sa liečil v Tatrách, potom pôsobil v rodnom Liptove. Aktívne sa zapojil do matičného hnutia a zaradil sa k zakla-

Baltazár Ružiak

1 Príspevok vznikol v rámci projektu APVV č. 19-0058 *Multietnicita a multikonfesionalita a ich vplyv na spoločenský, politický a kultúrny vývoj okrajových oblastí v prvej polovici 20. storočia (na príklade východného Slovenska a Podkarpatskej Rusi)*.

dajúcim členom Matice slovenskej. Bol šíritelom jej myšlienok a organizátorom jej činnosti na Liptove.

V roku 1865 sa oženil s Prešovčankou Jozefínou Szeredayovou, známou zo študentských čias na prešovskom kolégiu, ktorá bola dcérou uvedomelého Slováka Ondreja Tomáša Szeredaya, učiteľa na slovenskej evanjelickej ľudovej škole v Prešove, ktorý bol aj výpomocným profesorom na gymnáziu evanjelického kolégia v Prešove.

Pretože B. Ružiak chorľavel, žiadal o dočasný dôchodok a odsťahoval sa koncom júla 1866 do Hýb, kde býval v rodnom dome spolu so svojou manželkou. Pobudol tu len dva roky, keďže jeho manželke a jej sestre Valérii sa život v tichom prostredí nepáčil, nudili sa tu, rozhodol sa v roku 1868 predať svoj hybský majetok a kúpil si v Prešove vilu so záhradou a roľou v okrajovej časti mesta pri ceste do Cemjaty. Tu sa manželom narodil syn Milan (1868) a dcéra Emma (1871).

V roku 1871 prepustili B. Ružiaka z armády a penzionovali ho. Ako penzista sa natrvalo usadil v Prešove, kde sa zaradil k významným činiteľom medzi tunajšou slovenskou mládežou. Jeho dom bol otvorený Slovákom. Slovenská mládež študujúca na prešovskom evanjelickom kolégiu ho často navštevovala. Vo svojej záhrade usporadúval Ružiak rozličné príležitostné podujatia, na ktorých študenti recitovali svoje básne, spetrovali program spevom, konali sa tu príležitostné vystúpenia napr. pri príležitosti Memoranda národa slovenského, kde recitoval Pavol O. Hviezdoslav. Pripomínali si jubileá slovenských spisovateľov.

Navštívil ho tu aj neskorší historik a advokát Július Botto. Ten si spomínal na návštevu uňho, počas ktorej došlo k zaujímavému stretnutiu so župčianskym farárom Jonášom Záborským, o 22 rokov starším než Ružiak. Stretli sa počas neskorej večernej prechádzky. J. Záborský sa zdôveril B. Ružiakovi, ktorého často v Prešove navštevoval, s príkorím, ktoré sa mu stalo po tom, čo napísal článok do viedenského časopisu *Zukunft*. Kritizoval v ňom postupujúcu maďarizáciu na Slovensku. Dôsledkom toho bolo, že bol štátnym zastupiteľstvom žalovaný za poburovanie. Keďže mu hrozilo väzenie, rozhodol sa vopred odovzdať svoj majetok – sporiteľnú knižku s niekoľkými sto zlatými a strieborný príbor B. Ružiakovi s prosbou, že v prípade odsúdenia, aby mu vyberal z týchto jeho úspor menšie čiastky a posielal mu ich ako prílepenie do väzenia. Ak by mu financie nestačili, mal predať príbor. Pri zmienke o J. Záborskom a uvedenej epizóde poskytol J. Botto aj popis osoby J. Záborského ako človeka nízkeho vzrastu, tučného, územčitého, s červenými lícami a bielymi vlasmi. Vo veľkých belasých očiach sa mu zračila melanchólia, umnosť, inteligencia a noblesa. Na prvý pohľad bolo zrejmé, že išlo pravého uhorského zemana.

Počas pôsobenia v Prešove nebol B. Ružiak literárne činný, skôr sa orientoval na publicistiku a spravodajstvo. Svoje príspevky posielal do *Obzoru*, *Pešťbudínskych vedomostí*, *Národných novín*, *Priateľa školy a literatúry* a i. Písomné kontakty udržiaval s viacerými slovenskými národnými činiteľmi a spisovateľmi, o. i. s Jozefom Miloslavom Hurbanom, ktorého informoval o kultúrnych aktivitách na východnom Slovensku, najmä v Šariši a Prešove. J. M. Hurban sa mu v liste z 31. januára 1871 zdôveril s nevôľou, ktorú k nemu cítil J. Záborský, čo ho veľmi trápilo. V Prešove B. Ružiaka navštevoval aj vojenský kazateľ z Hýb Adam Bolvanský.

Baltazár Ružiak zomrel veľmi mladý vo veku 40 rokov 2. apríla 1873 v Prešove. Bol to človek v spoločenskom vystupovaní prívetivý a srdečný, vzdelaný a sympatický.

Použitá literatúra:

- SEDLÁK, Imrich. *V čierfažiach búrok*. Martin: Matica slovenská, 2001, s. 254-257. ISBN 80-7090-593-X
- Jonáš Záborský župčiansky samotár. *Život a dielo v dokumentoch*. Ed. Viliam JARIABEK. Martin: Osveta, 1981. 228 s.
- Dr. KÜHL, Ľudovít. K dejinám slovenského života v Prešove. In *Prúdy*, roč. 11, 1927, s. 196-197.
- KLEIN-TESNOSKALSKÝ, Belo. K dejinám slovenského života v Prešove. In *Prúdy*, roč. 11, 1927, č. 3, s. 295-298.
- FRANKOVÁ, Libuša. *Dejiny prešovského kolégia v kontexte národnokultúrneho života Slovákov*. Prešov: ManaCon, 1999. ISBN 80-85668-87-4.